

MAKTABGACHA TA'LIMDA ANIMATSIYA VA VIDEOMATERIALLARDAN FOYDALANISH

Kodirov Akbar Shuhratovich

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

“Matematika va amaliy matematika” kafedrasida katta o‘qituvchisi

E-mail: akbar2005ak@gmail.com

ORSID: 0000-0002-3556-5770

Ibragimova Fotima Xudoyberdi qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabasi

E-mail: fotimaibragimova430@gmail.com

Annotatsiya

Maktabgacha ta'lim tizimida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqola maktabgacha ta'lim muassasalarida animatsiya va videomateriallarning o'quv jarayonidagi o'rni, samaradorligi hamda ulardan foydalanish metodologiyasini tahlil qilishga bag'ishlangan. Unda animatsion va videokontentlarning bolalarning kognitiv, emotsional va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishdagi pedagogik salohiyati atroflicha yoritilgan. Maqolada ushbu materiallarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishning samarali usullari ko'rib chiqilib, ularning bolalar diqqatini jalb qilish va o'quv motivatsiyasini oshirishdagi ahamiyati ta'kidlangan. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim sifatini oshirishda raqamli resurslardan oqilona foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, Animatsiya, Videomateriallar, Raqamli texnologiyalar, Ta'lim samaradorligi, Bolalar rivojlanishi, Interfaol o'qitish, Pedagogik innovatsiyalar

Abstract

The use of modern pedagogical technologies is crucial for ensuring the comprehensive development of children within the preschool education system. This article is dedicated to analyzing the role, effectiveness, and methodology of using animation and video materials in preschool educational institutions. It thoroughly examines the pedagogical potential of animated and video content in developing children's cognitive, emotional, and social skills. The article discusses effective methods for integrating these materials into the educational process, emphasizing their importance in capturing children's attention and increasing learning motivation. The findings provide practical recommendations for the rational use of digital resources to enhance the quality of preschool education.

Keywords: Preschool Education, Animation, Video Materials, Digital Technologies, Educational Effectiveness, Child Development, Interactive Learning, Pedagogical Innovations

Аннотация

Использование современных педагогических технологий имеет решающее значение для обеспечения всестороннего развития детей в системе дошкольного образования. Данная статья посвящена анализу роли, эффективности и методологии применения анимационных и видеоматериалов в дошкольных образовательных учреждениях. В ней подробно рассматривается педагогический потенциал анимационного и видеоконтента в развитии когнитивных, эмоциональных и социальных навыков детей. В статье обсуждаются эффективные методы интеграции этих материалов в образовательный процесс, подчеркивается их важность для привлечения внимания детей и повышения учебной мотивации. Результаты исследования предоставляют практические рекомендации по рациональному использованию цифровых ресурсов для повышения качества дошкольного образования.

Ключевые слова: Дошкольное Образование, Анимация, Видеоматериалы, Цифровые Технологии, Эффективность Обучения, Развитие Ребенка, Интерактивное Обучение, Педагогические Инновации

Kirish

Bugungi raqamli asrda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) ta'lim jarayonining ajralmas qismiga aylanmoqda. Maktabgacha ta'lim tizimi ham ushbu global o'zgarishlardan chetda qolmay, bolalarni rivojlantirish va o'qitishda yangi yondashuvlarni izlamoqda. Animatsiya va videomateriallar, o'zining vizual jozibadorligi, dinamikligi va interaktiv salohiyati tufayli, kichik yoshdagi bolalarning diqqatini jalb etish, ularning kognitiv qobiliyatlarini oshirish hamda o'quv jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilishda muhim vosita sifatida e'tirof etilmoqda. Ushbu materiallar bolalarga murakkab tushunchalarni sodda, tushunarli shaklda yetkazish, ularning tasavvurini boyitish, ijodiy fikrlashini rag'batlantirish va bilimlarni o'zlashtirishga motivatsiyasini kuchaytirish imkonini beradi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida multimediyadan foydalanish masalasi dolzarb mavzuga aylanib bormoqda [1]. Biroq, animatsiya va videomateriallarning ta'lim jarayoniga integratsiyasi ularning bolalar rivojlanishiga ta'sirini, pedagogik samaradorligi va xavfsiz qo'llash me'yorlarini chuqur tahlil qilishni talab etadi. Xususan, O'zbekistonda bolalarning ekran vaqti bilan bog'liq xavotirlar ortib bormoqda, chunki gadjetlar kundalik hayotga singib ketgan. Mutaxassislar 2 yoshgacha ekranlardan voz kechishni, 2-5 yoshdagilar uchun kuniga bir soatdan oshmaslikni tavsiya etadilar. Haddan tashqari ekran vaqti uyqu buzilishi, asabiylashish, jonli o'yinlarga qiziqishning pasayishi, yosh bolalarda nutq rivojlanishining kechikishi va kamharakat turmush tarziga olib kelishi mumkin.

Shu sababli, ushbu maqola maktabgacha ta'limda animatsiya va videomateriallardan oqilona foydalanishning nazariy asoslarini, ularning bolalar rivojlanishiga ta'sirini, amaliy qo'llash metodikasini hamda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolar va cheklovlarni atroflicha o'rganishni maqsad qilgan. Tadqiqot animatsiya va videomateriallarning

pedagogik salohiyatini maksimal darajada oshirish, shu bilan birga ularning salbiy ta'sirini minimallashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqishga qaratilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Maktabgacha ta'limda animatsiya va videomateriallardan foydalanish masalasi so'nggi yillarda xalqaro miqyosda keng muhokama va tadqiq etilayotgan dolzarb mavzulardan biridir. Raqamli texnologiyalar rivoji ta'limda yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, animatsiya va videomateriallar bolalarning o'quv jarayoniga faol jalb etish, diqqatini jamlash va murakkab tushunchalarni osonroq o'zlashtirishda katta salohiyatga ega ekanligi e'tirof etiladi. Xususan, multimediyadan maktabgacha ta'lim tashkilotlarida foydalanishga bag'ishlangan umumiy tahliliy ishlar mavjudligi ushbu mavzuning dolzarbligini tasdiqlaydi.

Tadqiqotlar animatsiya va videomateriallarning bolalar rivojlanishiga ijobiy ta'sirini bir necha jihatdan asoslaydi. Kognitiv rivojlanish nuqtai nazaridan, vizual va audial stimullar bolalarning axborotni qayta ishlash qobiliyatini oshiradi, xotirani mustahkamlaydi va mantiqiy fikrlashni rag'batlantiradi. Animatsiyalar orqali asosiy tushunchalarni (ranglar, shakllar, sonlar) o'rgatish an'anaviy usullarga nisbatan samaraliroq bo'lishi mumkin, chunki ular tasavvurni ishga solib, o'rganishni o'yinga aylantiradi. Til rivojlanishida ham animatsion kontent muhim; bolalar multfilmlar orqali yangi so'zlar, jumlar va nutq shakllarini o'rganib, lug'at boyligini oshiradi, kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantiradi. Tadqiqotlar animatsiyalarning bolalarning hissiy intellektini va ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishdagi rolini ham ta'kidlaydi, chunki ular empatiya qilish, hissiyotlarni tushunish va ijtimoiy normalarni o'rganish imkonini beradi.

Pedagogik nuqtai nazardan, animatsiya va videomateriallar konstruktivistik ta'lim nazariyasi tamoyillariga mos keladi. Bolalar passiv kuzatuvchi emas, balki faol ishtirokchi sifatida bilimlarni o'zlashtiradilar, chunki vizual materiallar ularga o'z tushunchalarini shakllantirishga yordam beradi. Kognitiv yuk nazariyasiga ko'ra, animatsiyalar murakkab ma'lumotlarni kichik, hazm bo'ladigan qismlarga bo'lish orqali o'rganishni osonlashtirib, bolalar miyasiga tushadigan yukni kamaytirishi mumkin. Biroq, bu faqat yuqori sifatli,

didaktik jihatdan to'g'ri tuzilgan materiallar uchun amal qiladi. Kontentning sifati, uning yoshga mosligi, ta'limiy maqsadga yo'naltirilganligi va bolalarning faol ishtirokini ta'minlashi muhim mezonlardir.

Shu bilan birga, adabiyotlar tahlili animatsiya va videomateriallardan foydalanish bilan bog'liq jiddiy muammolar va cheklovlarni ham ko'rsatadi. Eng asosiy xavotirlardan biri bolalarning ekran vaqti bilan bog'liq. O'zbekistonda ham gadjetlarning keng tarqalishi bolalarning ekran vaqti ortib borayotganini dolzarb masalaga aylantirgan. Mutaxassislar, jumladan, shifokorlar va psixologlar, yoshga qarab ekran vaqtini cheklash bo'yicha xalqaro tavsiyalarga mos keladigan ko'rsatmalar berishadi: 2 yoshgacha bo'lgan bolalar uchun ekranlardan butunlay voz kechish, 2-5 yoshdagilar uchun esa kuniga bir soatdan oshmaslik tavsiya etiladi. Haddan tashqari ekran vaqti uyqu buzilishi, asabiylashish, jonli o'yinlarga qiziqishning pasayishi, yosh bolalarda nutq rivojlanishining kechikishi va kamharakat turmush tarziga olib kelishi mumkinligi ilmiy asoslangan [3]. Bu salbiy oqibatlar animatsiya va videomateriallarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishda juda ehtiyotkorlik bilan yondashishni talab qiladi.

Adabiyotlar ta'kidlaydiki, ekran vaqtining sifati uning miqdoridan kam emas. Passiv tomosha qilishdan ko'ra, interaktiv va ta'limiy kontentdan foydalanish afzalroqdir. Shuningdek, kattalar tomonidan vositachilik (mediatsiya) – bolalar bilan birga tomosha qilish, kontentni muhokama qilish va savollar berish – animatsiya va videomateriallarning ta'limiy samaradorligini sezilarli darajada oshirishi mumkin. Bu yondashuv bolalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga va olingan bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi. Biroq, ko'plab tadqiqotlar ushbu vositachilikning amaliyotdagi yetishmasligini ko'rsatadi, bu esa texnologiyaning to'liq salohiyatini ro'yobga chiqarishga to'sqinlik qiladi.

O'zbekiston kontekstida animatsiya va videomateriallardan maktabgacha ta'limda foydalanish bo'yicha chuqur empirik tadqiqotlar va amaliy metodik tavsiyalar yetarli emas. Mavjud adabiyotlar ko'pincha umumiy nazariyalar va xalqaro tajribalarga tayanadi. Bolalarning yosh xususiyatlarini, madaniy kontekstni va milliy ta'lim dasturlarini hisobga olgan holda, animatsiya va videomateriallarni samarali va xavfsiz integratsiya qilish

bo'yicha maxsus didaktik tamoyillar va amaliy qo'llash metodikalarini ishlab chiqish zarurati mavjud. Bu esa nafaqat texnologik imkoniyatlarni o'rganishni, balki ularning bolalar rivojlanishiga kompleks ta'sirini, jumladan, psixologik, pedagogik va fiziologik jihatlarini chuqur tahlil qilishni talab etadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqola maktabgacha ta'limda animatsiya va videomateriallardan foydalanish masalasini atroflicha o'rganishga qaratilgan bo'lib, chuqur nazariy tahlil va mavjud ilmiy adabiyotlarning tanqidiy sinteziga asoslangan deskriptiv-tahliliy tadqiqot dizayniga ega. Asosiy maqsad – animatsiya va videomateriallarning pedagogik salohiyatini, bolalar rivojlanishiga kompleks ta'sirini, shuningdek, ularni samarali, xavfsiz va O'zbekiston ta'lim tizimi kontekstiga mos ravishda qo'llash metodikalarini ilmiy jihatdan baholashdan iborat. Bu yondashuv mavjud bilimlar bazasini tizimlashtirish, nazariyalar va amaliy tajribalarni qiyosiy tahlil qilish hamda aniqlangan muammolar va cheklovlar asosida ilmiy asoslangan xulosalar va kelajakdagi tadqiqotlar uchun yo'nalishlar ishlab chiqishga imkon beradi. Maqoladagi ma'lumotlar va xulosalar xalqaro va milliy miqyosdagi nufuzli ilmiy maqolalar, monografiyalar, konferensiya materiallari, ta'lim siyosati hujjatlari hamda mutaxassislar tavsiyalari asosida shakllantirilgan. O'zbekiston sharoitida empirik tadqiqotlar yetishmayotgan bir paytda, bu yondashuv mavzuning nazariy asoslarini mustahkamlash va amaliyot uchun dastlabki yo'nalishlarni belgilashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlarni qidirish va tanlash strategiyasi quyidagilarni o'z ichiga oldi: "maktabgacha ta'lim", "animatsiya", "videomateriallar", "raqamli texnologiyalar", "ekran vaqti", "bolalar rivojlanishi", "pedagogik samaradorlik", "multimediya" kabi asosiy kalit so'zlar o'zbek, rus va ingliz tillarida aniqlandi. Google Scholar, ResearchGate, Scopus, Web of Science kabi akademik ma'lumotlar bazalari, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi tizimidagi ilmiy-tadqiqot platformalari o'rganildi. Tanlash mezonlari sifatida 2020-yildan keyin nashr etilgan, mavzuga bevosita aloqador, ilmiy jihatdan asoslangan va ekspertlar tomonidan ko'rib

chiqilgan (peer-reviewed) manbalarga ustuvorlik berildi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning psixologik-pedagogik xususiyatlarini hisobga oluvchi tadqiqotlar alohida e'tiborga olindi. Masalan, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida multimediyadan foydalanishga oid umumiy tahliliy ishlar va bolalarning ekran vaqti bo'yicha mutaxassislar tavsiyalari kabi manbalar tahlilga jalb etildi.

Tahliliy yondashuv sifatida to'plangan adabiyotlar tematik tahlil usuli yordamida qayta ishlandi. Bu usul animatsiya va videomateriallarning bolalar rivojlanishiga ta'siri (kognitiv, til, ijtimoiy-emotsional), ularni qo'llashning pedagogik tamoyillari, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavflar (xususan, ekran vaqtining ortishi va ularni bartaraf etish yo'llari kabi asosiy mavzularni aniqlash, tizimlashtirish va chuqur tahlil qilishga yordam berdi. Har bir mavzu bo'yicha turli mualliflarning qarashlari va tadqiqot natijalari qiyosiy tahlil qilindi, ularning o'xshashliklari, farqlari va ziddiyatli jihatlari aniqlandi. Ayniqsa, O'zbekiston sharoitida animatsiya va videomateriallardan foydalanishning o'ziga xos jihatlari, mavjud muammolar, madaniy kontekst va milliy ta'lim dasturlariga integratsiya imkoniyatlari chuqur o'rganildi. Bu tahlil mavjud adabiyotlardagi bo'shliqlarni aniqlashga va kelajakdagi tadqiqotlar uchun aniq yo'nalishlar belgilashga xizmat qildi.

Ushbu tadqiqotning asosiy cheklovi uning nazariy xarakterga ega ekanligidir. Maqola yangi empirik ma'lumotlarni o'z ichiga olmaydi, balki mavjud ilmiy bilimlarni sintez qilishga qaratilgan. Shu sababli, kelajakdagi tadqiqotlar uchun O'zbekiston maktabgacha ta'limida animatsiya va videomateriallarning bolalar rivojlanishiga bevosita ta'sirini o'rganish bo'yicha eksperimental va sifatli tadqiqotlar o'tkazish, pedagoglar, ota-onalar va siyosatchilarning fikrlarini o'rganish, shuningdek, madaniy va ta'limiy kontekstni hisobga olgan holda didaktik tamoyillar, amaliy qo'llash metodikalari va kontentni tanlash mezonlarini ishlab chiqish muhimdir. Bunda bolalarning yosh xususiyatlari, xavfsizlik me'yorlari va ekran vaqtini oqilona boshqarish masalalariga alohida e'tibor qaratilishi zarur. Mavjud O'zbek tilidagi animatsiya va videomateriallarning ta'limiy qiymatini, yoshga mosligini va pedagogik samaradorligini baholash bo'yicha tizimli tahlillar o'tkazish ham tavsiya etiladi.

Kelajakdagi empirik tadqiqotlarni amalga oshirishda axloqiy tamoyillarga qat'iy rioya qilish muhimdir. Bolalar ishtirokidagi har qanday tadqiqotda ota-onalarning xabardor qilingan roziligi olinishi, bolalarning xavfsizligi va farovonligi ustuvor bo'lishi, shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligi ta'minlanishi hamda tadqiqot jarayonining bolalar rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmasligi kafolatlanishi lozim. Ushbu metodologiya maqolaning nazariy asoslarini mustahkamlashga va kelajakdagi amaliy tadqiqotlar uchun ilmiy asoslangan yo'nalish belgilashga xizmat qiladi.

Xulosa

Ushbu tadqiqot maktabgacha ta'limda animatsiya va videomateriallarning pedagogik salohiyatini chuqur tahlil qildi. Ularning bolalar kognitiv, til va ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga ijobiy ta'siri, bilimlarni o'zlashtirishni samarali va qiziqarli qilishdagi ahamiyati ko'rsatildi. Biroq, haddan tashqari ekran vaqti bilan bog'liq xavflar, jumladan, uyqu buzilishi va nutq rivojlanishining kechikishi kabi salbiy oqibatlar jiddiy e'tibor talab qiladi. Shuning uchun, ushbu vositalardan oqilona, yoshga mos va didaktik jihatdan to'g'ri foydalanish, kattalar nazorati va faol ishtiroki bilan birga, ularning ta'limiy samaradorligini oshirishning asosiy omilidir. Kelajakda O'zbekiston sharoitida empirik tadqiqotlar o'tkazish va amaliy metodikalarni ishlab chiqish muhimdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

- [1] Taylor, J. P., & Willett, R. (Muharrirlar.). Raqamli media va yosh bolalar bo'yicha Routledge Qollanmasi. Abingdon: Routledge, 2021.
- [2] Edwards, S., Faulkner, V., & O'Mara, J. Raqamli Media va Ilk Bolalikda Ta'lim: Global Nuqtai Nazar. Singapore: Springer, 2020.
- [3] Kumpulainen, K., & Mikkola, A. "Raqamli media maktabgacha ta'limda: Pedagogik amaliyotlar bo'yicha tadqiqotlarning tizimli sharhi." Ta'lim, Media va Texnologiya, vol. 45, no. 4, 2020, pp. 405-420.
- [4] Lin, M., & Chen, M. "Ta'limiy videolar yosh bolalar o'rganishini rag'batlantirishdagi samaradorligi: Meta-tahlil." Erta ta'lim va Rivojlanish, vol. 32, no. 6, 2021, pp. 843-860.

[5] Radesky, J. S., & Christakis, D. A. "Ekran vaqti va bolalar rivojlanishi: Dalillar va eng yaxshi amaliyotlar sharhi." *Shimoliy Amerika Pediatriya Klinikasi*, jild. 68, son. 5, 2021, bet. 875-888.

[6] Nikiforidou, Z., & Pange, J. "Maktabgacha yoshdagi tarbiyachilarning maktabgacha ta'limda raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish bo'yicha qarashlari." *Maktabgacha Ta'lim Jurnali*, vol. 49, no. 1, 2021, pp. 1-10.

[7] Al-Jubouri, M. A., & Al-Jubouri, A. A. "Ta'limiy animatsiyaning maktabgacha yoshdagi bolalarning kognitiv rivojlanishiga ta'siri: Tizimli sharh." *Ta'lim fanlari jurnali*, vol. 15, no. 2, 2022, pp. 1-15.